

**PRA
ŽUVĚ
LIS**

Hans-Ulrich Treichel

PRA
ŽUVĖ
LIS

Romanas

Iš vokiečių kalbos vertė
Kristina Sprindžiūnaitė

Sofoklis

VILNIUS, 2018

Šiaip ar taip, aš juk nieko nepraradau. Tik sužinojau, kad kažką prarado tėvai, nors vis dėlto neprarado. O kai sužinojau, kad Arnoldas nemirė iš bado, o tik prapuolė, patyriau tik tokią netektį, kad jau kaip ir neturėjau negyvo, bėgant nuo ruso mirusio, brolio. Vietoj negyvo turėjau prapuolusį brolių. Tiesa, man iš to jokios naudos nebuvo. Bet kaip tai paaiškinti tėvui? Ir nespėjus man apie tai pagalvoti, tėvas pasakė: „Mes jo ieškom.“ „Ko?“ – paklausiau aš. „Arnoldo“, – atsakė tėvas, nepastebėjęs, kokia nesąmonė buvo mano klausimas. „Jau ne pirmi metai.“ Tada aš nieko nesakiau, ir tėvas galėjo man paaiškinti, kad juodu su mama jau daug metų ieško Arnoldo per Raudonojo Kryžiaus paieškų tarnybą, tik nenorėjo manęs tuo apkrauti. Ir štai dabar, po tiek metų, rado vaiką, kuris galėtų būti Arnoldas. „Jūs radot jį?“ – paklausiau ir ėmiau jausti, kaip vėl api- ma senasis blogumas. „Gal, – atsakė tėvas, – dar neaišku. Kad būtume tikri, reikės tavo pagalbos.“ Dar niekada nebuvo girdėjęs taip su manim kalbančio tėvo. Šnekėjosi kaip su draugu. Ar bent jau kaip su klientu. Jis ketino manęs kažko prašyti. Tėvas dar niekad nebuvo ko nors manęs prašęs. Visad tik pasakydavo, ką reikia padaryti, o paskui aš darydavau. Ir į tokį ilgą pokal-

bū su manimi jis niekad nebuvo leidēsis. Dēl tēvo tono man pasidarē neramu, buvo silpna ir labiausiai būčiau norējēs senu papročiu apsivemti. Tēvas pasakē, kad norint patvirtinti giminystę su tuo berniuku reikia atlikti įvairius tyrimus. Reikēsią ir mane iširti. „Kaip jūs jį radot?“ – paklausiau ir įsivaizdavau, kad jau greit prie pietų stalo sēdēsime ne trise, o keturiese ir kad man reikēs dalytis ne tik desertą, bet ir savo kambarį, o gal net jį užleisti, kad vyresnis brolis turētų vietos. Juk iš nuotraukų pažinojau tik kūdikį Arnoldą, bet jis gimē dar iki baigiantis karui, ir dēl to buvo keleriais bauginančiais metais už mane vyresnis. „Mes pranešēm paieškų tarnybai, – atsakē tēvas, – dēl ko ir kokiomis aplinkybėmis dingo Arnoldas, ir kad dešinėje pusėje jis turėjo labai ryškų plaukų sūkurį. Paskui gavom iš Raudonojo Kryžiaus žinią, kad vienas iš jų globojamų rastinukų irgi turi labai ryškų plaukų sūkurį dešinėje pusėje.“ Pasak tēvo, ta žinia pažadino viltį ir mamai, ir jam pačiam, kad rado Arnoldą. Mama jau tuo metu buvo daugiau ar mažiau tikra, kad rastinukas iš vaikų namų, kuris, beje, vardo neturėjo, Raudonasis Kryžius jį visad vadino tik rastinuku 2307, yra jos vaikas. Aišku, jie tą vaiką su ryškiu plaukų sūkurium norėjo iškart pa-

matyti, tačiau valdiškos įstaigos neleido. Šiaip ar taip, daug vaikų bėgant prapuolė ir be tėvų atsirado Vakaruose. Vienas darbuotojas jiems sakė, kad dauguma tėvų jau iš pirmųjų galimai jų vaiko bruožų neabejotinai jį atpažindavo kaip savo vaiką. Pasak to darbuotojo, kai kuriems tėvams užtekdavo tik pranešti, kad vaikas šviesiaplaukis ar tamsiaplaukis, ir jie jau atpažindavo savo vaiką. Ir vis atsirandą desperatiškų tėvų, būtinai norinčių pamatyti vaiką, kuris galų gale būna visai ne jų, šitaip jau ne vienas rastinukas turėjęs susitikti su vis naujais galimais tėvais, dėl to būta didelių nusivylimų, ypač vaikams. Tėvas sakė, kad mūsų atveju ryškus plaukų sukūrys dešinėje pusėje buvusi tik pradžia. Per vieną susitikimą paieškų tarnyboje jiems parodė vadinamojo rastinuko 2307 nuotraukas, tad ir jis, ir mama iškart atpažino sūnų Arnoldą, nors vaikas nuotraukose jau beveik jaunuolis. Bet tokiuose dalykuose, kaip sakė tėvas, kalba instinktas, o ne protas. Be to, stipriai sukuriuoja ne tik rastinuko 2307 plaukai dešinėje pusėje, pagal paieškų tarnybos informaciją jis buvęs ir toje pačioje vilkstinėje, su kuria tėvas ir mama bėgo iš rytų. Ir ne vien vilkstinė buvo ta pati, bet ir diena, 1945 m. sausio 20-ta, kai įdavė berniuką nepažįstamai mote-

riai. O berniuko vardo ta moteris nežinojo. Ji nespėjo net įsidēmėti vaiką jai įdavusio žmogaus veido. Mat beveik visas veidas buvo apmuturiuotas skara. Ir ne tiek dėl šalčio, anuomet visos jaunos moterys apsimuturiuodavo skaromis, kad ne iškart matytųsi, jog jos jaunos. Mama irgi buvo apsimuturiavusi skara. Tėvas sakė, kad rusai pirmiausia puldavo ant jaunų moterų. Suprantama, triuką su skara jie greit perprato, ir dėl to pirmiausia puldavo ant veidą dengiančių moterų. Tiesa, tokių būdavo ir senų. Tėvas sakė, kad iš principo rusas griebdavo visas moteris, ir jaunas, ir senas. Aš nusprendžiau, kad rusas griebė ir mano mamą. Tikriausiai rusai puolė ir ant mamos, nors man ir nelabai buvo aišku, ką konkrečiai reiškia, kai rusai ant ko nors puola. Tėvas sakė, kad tas berniukas buvo ne tik toje pačioje vilkstinėje ir ne tik atiduotas nepažįstamai moteriai tą pačią dieną, kai mano mama nepažįstamai moteriai įdavė Arnoldą. Tas berniukas ne tik kad panašus į vaiką nuotraukose iš mūsų albumo, jis šiek tiek panašus net į tėvą ir į mamą. Turbūt panašumas su juo, tėvu, ir su mama nebuvo toks didelis, kad vien iš jo būtų buvę galima spręsti apie giminybę. Tačiau berniukas esąs stulbinamai panašus į mane, numanomą

brolių. Tasai panašumas esąs toks didelis, kad mama, o ir jis pats jau vien dėl to yra kuo tvirčiausiai įsitikinę, kad tas berniukas turi būti Arnoldas. Tačiau valdiškos įstaigos, kaip sakė tėvas, toli gražu nėra taip tvirtai įsitikinusios, nors atsakingas darbuotojas, kuriam parodė kelias nuotraukas, galėjo pats pamatyti, kad berniukas iš vaikų namų stulbinamai panašus į mane, numanomą brolių. „Tas berniukas kaip iš akies luptas tu“, – sakė tėvas. Nuo to vaizdinio man tiesiog fiziškai prasiždėjo toks negerumas, kad nors ir neapsivėmiau, bet turbūt ėmė tampyti skrandį, tie traukuliai pasiekė ir veidą, perėjo per skruostus ir baigėsi už kaktos. Beveik atrodė, kad jaučiu judesius, kuriais Arnoldas lupamas man iš akies, o tas lupimas virsdavo ir elektros srovės smūgiais, ir skausmo žaibais, varsčiais man veidą ir vertusiais traukulingai išsiviepti. Ko čia vaipytis, paklausė tėvas, nieko nenujautęs apie mano skausmus ir matęs manyje tik neišauklėtą berniuką. Draugiškas pokalbis su bičiuliu arba klientu dabar vėl virto įprastu tėvo ir sūnaus pokalbiu. O per jį tėvas man pasakė, kad mamai grįžus iš sanatorijos ir visiems pasiruošus apsilankysime institute, ten atliks reikalingus tyrimus, kurie patvirtins giminystę su Arnoldu. Skrandžio trau-

kuliai turbūt jau buvo liovēsi, tačiau man ir toliau, ypač patiriant stresā, prasidēdavo veido traukuliai, versdavē ne vien nenoromis vaipytis, kartais akyse susitvenkdavo ir ašaros. Dēl jū tėvas ir nusprendē pasiūsti mane pas gydytoją. Tas diagnozavo trišakio nervo neuralgijā, tiesa, gydyti jos beveik nesā kaip, nes priežastis nežinoma. Sunkiausiai atvejais trišakis nervas apmarinamas, tačiau tai gali pakenkti visiems veido raumenims, dēl to ši procedūra nerekomenduojama. Gydytojas sakē, kad mano atveju geriausia palaukti. Gal mano negalavimo priežastis vienā dienā išaiškēs, o gal tas negalavimas ir savaime praeis. Būtų ne pirmas atvejis, kad trišakio nervo uždegimas praeina taip staiga, kaip ir atsirado. Trišakio nervo uždegimas nedingo, jis ir toliau didesniais, bet reguliariais intervalais kamavo mane priepuoliais, panašiais į elektros smūgius. Ieškoti priežasčių man nė nereikējo, buvau tikras, kad veido traukuliai susiję su Arnoldu, o ypač su tuo, ką tėvas vadino stulbinamu panašumu. Nenorėjau būti panašus į nieką, ir jau tikrai ne į brolių Arnoldą. Tas tariamai stulbinamas panašumas veikē taip, kad dariausi vis nepanašesnis į save patį. Pamatęs save veidrodyje kaskart sutrikdavau. Mačiau ne save, o Arnoldą, o jis darēsi vis

nesimpatiškesnis. Kad taip jis tada būtų miręs iš bado. Bet jis kišosi į mano gyvenimą. Ir į mano išvaizdą. Aš norėjau trečiojo pasaulinio karo, kad jis vis dėlto mirtų iš bado. Tačiau trečiojo pasaulinio karo nebuvo. Užtat iš sanatorijos grįžo mama, ji buvo tokia pat liūdna kaip anksčiau. Jos nuotaika truputį pragiedrėjo, kai tėvas pasakė, kad popiet ateis kriminalistikos pareigūnas. Šis atėjo lydimas policininko iš mūsų nuovados, pono Rudolfo, kuris buvo lyg ir šeimos draugas ir padėdavo tėvams visais su policija susijusiais klausimais, tėvas už tai jam vis atsidėkodavo dešrų ir mėsos paketais. Kriminalistikos pareigūnas atėjo paimti mūsų pirštų atspaudų, kuriuos paskui turėjo lyginti su Arnoldo pirštų atspaudais. Tam jis visus iš eilės mūsų pirštus prispaudė prie antspaudo pagalvėlės, o paskui juodą piršto pagalvėlę dėjo ant specialios kortelės. Pareigūnas buvo labai įgudęs, ir procedūra baigėsi nuviliamai greitai. Iš kriminalistikos pareigūno apsilankymo tikėjausi daugiau. Vienintelis ypatingas dalykas buvo tai, kad man leido išsipurvinti matant tėvams ir kad tėvai irgi išsitepė rankas. Bet mano noro tokiam dar pabūti ir su juodais pirštais eiti į mokyklą tėvai nepaisė. Kriminalistikos pareigūnui dar nespėjus nė išeiti iš mūsų

namų, mama šepetėliu jau šveitė nuo pirštų antspaudinius dažus. Kita procedūra buvo reikalinga kraujo tyrimui. Ne tik mūsų pirštų atspaudus turėjo lyginti su Arnoldo atspaudais, bet ir mūsų kraują reikėjo lyginti su Arnoldo. Praėjus kokioms šešioms savaitėms po to, kai šeimos gydytojas paėmė ir išsiuntė mūsų kraują tyrimams, tėvams buvo pranešti rezultatai. Atėjo laiškas iš Miunsterio universiteto Teismo medicinos instituto, jame buvo ir pirštų atspaudų, ir kraujo palyginimo rezultatai. Pranešime apie pirštų atspaudus, kurie buvo vadinami nebe pirštų atspaudais, o daktiloskopiniais raštais, buvo kalbama apie visokias centro arkas, dvigubas kilpas, tiltelius ir keteras, apskaičiuotas specialus visų jų sudėtingumo indeksas. Tėvas kaip įmanydamas stengėsi perskaityti raštu pateiktus skaičiavimus, ir galiausiai pranešė mamai, kad jo sudėtingumo indeksas yra 34, mamos 43, mano 30, o rastinuko 2307 tik 28. „Tik dvidešimt aštuoni“, – sakė tėvas, o mama nieko nesakė matydama atslenkančią negandą. Neganda vis dėlto neatėjo, kadangi 34, 43 ir trisdešimt, palyginti su Arnoldo 28, vis dėlto nebuvo toks rimtas skirtumas, kaip baiminosi tėvai, tačiau, kita vertus, pakankamai rimtas. Šiaip ar taip, pranešimo pabaigoje

buvo rašoma, kad „prašymo pateikėjų tėvystė rastinukui 2307 pagal daktiloskopinį raštą yra mažai tikėtina, tačiau tikimybė nėra mažesnė negu teisėtam prašymo pateikėjų vaikui“. Tas teisėtas prašymo pateikėjų vaikas buvau aš. Ir pagal tyrimo rezultatus aš buvau toks pat mažai tikėtinas savo tėvų vaikas, kaip ir Arnoldas. Bet tėvai tikino, kad tikrai esu jų vaikas, dėl to ir rastinukas 2307 tikrai turįs būti jų vaikas. Nes, jei jų tėvystė 2307 nėra mažiau tikėtina nei tėvystė man, tada, kadangi tėvystė man esanti daugiau nei vien tikėtina – ji tikrai garantuota, turi būti daugiau ar mažiau garantuota arba bent jau labai tikėtina ir tėvystė Arnoldui arba rastinukui 2307. Aš buvau sutrikęs, nebesupratau, ką tėvai kalba, o galvoje man sukosi tik viena mintis, kad dabar ir aš pats darausi toks pat mažai tikėtinas, koks mažai tikėtinas buvo tapęs Arnoldas. Vis dėlto su kiekvienu tyrimu Arnoldas grėsmingai tapo vis labiau tikėtinas, o aš su kiekvienu tyrimu buvau tikėtinas vis mažiau. Bet tapti mažai tikėtinas aš nenorėjau, norėjau likti toks, koks buvau. Nenorėjau dalytis su Arnoldu nei kambariu, nei stalu. O dar mažiau norėjau su Arnoldu keistis. Laimė, kraujo tyrimų rezultatai nuramino, kadangi ekspertizė patvirtino, kad aš, oficialus vai-

kas, esu ir „galimas“ tēvo ir mamos vaikas, ir mano tikimybē esanti „teigiama“, o rastinukas 2307 yra „galimas“ tēvų vaikas, bet „nesant teigiamos tikimybės“. Išvada apie Arnoldā „galimas, bet nesant teigiamos tikimybės“ aiškiai reiškē „nesant visai jokios tikimybės“. Tačiau, nors tēvus išvada iš pradzių ir nuliūdino, paskui jie ēmē aiškinti jā taip, tarsi joje būtu parašyta „tikimybē labai didelē“ ar net „daugiau ar mažiau garantuota“. O mamai iš išvados „galimas, bet nesant teigiamos tikimybės“ paskui liko tik „galimas“, ir ji visas viltis dējo ī tolesnius tyrimus, iš kurių laukē paskutinio iš kruzjū tik teoriškai įmanomas giminystēs su rastinuku 2307 patvirtinimo. Nors nepilnamečiū reikalū skyrius, kuris buvo paskirtas rastinuko 2307 globēju, tolesniū tyrimū tēvams ir nerekomendavo, priminē, kad rezultatas gali būti neigiamas, jie, kadangi „rezultatū visu-ma“, jų supratimu, buvo „teigiama“, paprašē vadinamosios „antropologinēs-genetinēs kilmēs ekspertizēs“. Tam įvairūs tēvū ir mano kūno sudējimū požymiai turējo būti palyginti su rastinuko 2307 kūno sudējimo požymiais, tai pirmiausia reikalavo tikrai daug laiko ir reikējo specialiai važiuoti ī laboratorijā, o, antra, ī tyrimā buvo įtrauktas ir mano galimas brolis Arnoldas.